

Martin Heidegger
 GESAMTAUSGABE,
 I. Abteilung: Veröffentlichte
 Schriften 1910–1976,
 Band 11: *Identität und
 Differenz*

K vydání připravil F.-W. von Herrmann, Frankfurt am Main (Klostermann) 2005, 167 str.

Nejnovější svazek Heideggerových sebraných spisů nebude snadno dostupný, neboť přináší přednášky, které Heidegger za svého života z větší části publikoval v nakladatelství Neske z Pfullingen a tituly z tohoto nakladatelství zahrnuté do sebraných spisů nejsou volně v prodeji, nýbrž jsou dány k dispozici pouze předplatitelům celého korpusu souborného vydání Heideggerova díla. Svazek 11 přináší především dvě Heideggerovy zásadní přednášky z padesátých let: *Der Satz der Identität* (1957) a *Die onto-theo-logische Verfassung der Metaphysik* (1957) společně s rozsáhlým poznámkovým aparátem z pera samotného Heideggera, který své spisy důkladně procházel a podroboval kritice. Obě tyto přednášky jsou zároveň zasazeny do celkového Heideggerova myšlenkového kontextu v padesátých letech, jež zahrnovala témata techniky, překonání metafyziky, advent (Kommen, Ankunft) jiného počátku, ohrožení lidskosti člověka,

transformace myšlení v chodu po cestě vstříc jeho vlastnímu původu (Herkunft), která začíná krokem zpět (Schritt zurück). Proto svazek 11 obsahuje na úvod přednášku *Was ist das – die Philosophie?* (1955), která je k dispozici v českém překladu Ivana Chvatíka,¹ a v níž Heidegger výrazně operuje s motivem *cesty* (der Weg) myšlení, které se na této cestě a po cestě transformuje. I tato přednáška je doplněna o několik Heideggerových postranních glos z příručního exempláře přednášky.

Po obou hlavních přednáškách, ve kterých se Heidegger zamýšlí nad cestou myšlení ke svému původu v epoše charakterizované hegemonií bytnosti techniky ve smyslu *Gestell*, přináší svazek přednášku *Die Kehre* z brémského cyklu *Einblick in das, was ist* (1949),² ve které Heidegger zcela na hraně jazykové a hlavně myšlenkové sledovatelnosti (jelikož se jedná o závěrečnou přednášku seřazeného cyklu, z jehož kontextu je ke škodě čtenáře vytržena) líčí svou představu transformace myšlení a překonání úkladu (die Gefahr) zapomenutosti pravdy bytí, která v podobě stanovování *Gestellu* ukládá (Nachstellen) samo sobě o pravdu, ve které a do které se podává, takže bytí podávajíc se do zjevnosti v podobě *Gestell* zapírá, že *Gestell* je právě ono samé bytí. Přednáška *Die Kehre* tak doplňuje a ujasňuje některé momenty z obou hlavních přednášek a demonstuje Heideggerovu představu o tom, jak transformativní myšlení překoná-

¹ M. Heidegger, *Básnický bydlí člověk*, Praha 1993, 2006².

² M. Heidegger, *Gesamtausgaben*, sv. 79: *Bremer und Freiburger Vorträge*, Frankfurt a. M. 1994.

vá metafyzikou tematizaci bytí jsoucím, jež je podle něho „pouhou“ vůdčí (Leitfrage), nikoli však hlavní otázkou (Grundfrage) transformativního myšlení. Tou je tázání po pravdě (neskrytosti) samotného bytí, po tom, v jaké podobě se bytí podává (Schicken, Geschick) do zjevnosti vůči lidství, které je bytostně v ustavičné vazbě na dotek takto se podávající pravdy (neskrytosti) bytí, jež „posléze“ mimo jiné může (resp. *musí moci*) nabýt významu „bytí jsoucího“ ve významu genitivu subjektivního i objektivního.

Po této přednášce následuje přednáška *Grundsätze des Denkens* (1957), která bezprostředně předcházela přednášce *Der Satz der Identität*, a představuje tak její „dějinný“ kontext s ohledem na tematizaci u Fichta a Hegela. Heidegger tyto přednášky pronesl v rámci *Studia generale* na freiburské universitě v roce 1957 a všechny přednášky jsou obsaženy v 79. svazku sebraných spisů.

Poslední část 11. svazku představuje dva Heideggerovy dopisy. První z nich je slavný dopis adresovaný W. Richardsonovi z roku 1962, který tento použil jakožto předmluvu ke své knize o Heideggerovi *Through Phaenomenology to Thought*. V něm se Heidegger ohrazuje oproti banalizujícímu rozlišení na Heidegger I před a Heidegger II po tzv. *Kehre* a dokládá vnitřní konzistenci svého myšlení počínaje knihou *Bytí a čas* a konče přednáškou *Zeit und Sein*. Zároveň v něm Heidegger doplňuje a interpretuje svou slavnou přednášku *Zeit und Sein* z roku 1962, obsaženou ve sborníku *Zur Sache des Denkens* (1969). Druhý dopis adresovaný japonskému filoso-

fovi Takehiko Kojimovi z roku 1963 je třešničkou na dortu, protože obsahuje Heideggerův kompaktní souhrn vnitřní myšlenkové souvislosti *Gestell* – „odlidsnění lidskosti člověka“ –: „cesta k nalezení toho, co je pro lidskost člověka tím nejvlastnějším“. Na minimální ploše stran (155–161) Heidegger sevřeně a analyticky (chtělo by se říci téměř *more geometrico*) popisuje stanovování (Stellen), s nímž bytost techniky nechává všemu přítomnému (das Anwesende) vystupovat již jenom v rámci nastaveného sledu vypočitatelné dispozičnosti a manipulovatelnosti pouhých nahraditelných zdrojů (jsoucno vystupující v rámci *Gestell* jakožto *Bestand*). Člověk je pak tímto stanováním rovněž postaven k dispozici a jeho lidskost spočívá právě v tomto stání k dispozici oné moci stanovování bytí. Tím se však ukazuje, že lidství člověka *musí moci* vždy a ustavičně být zahrnuto do prosté souvislosti s bytím, takže v rámci hrozby stanovování klíčí záchrana (das Rettende), jak Heidegger opakovaně cituje Hölderlinův verš z hymnu *Pathmos*.

Pokud jde o obě hlavní přednášky, podle nichž je svazek 11 pojmenován, první se zabývá – což asi překvapí – motivem identity a druhá motivem diference. Identitu Heidegger tematizuje vycházející od Parmenidova zlomku B 3 (Diels): „vždyť myslit a býti je totéž“, diferenci vycházející od Hegelovy otázky, která se dostává bůh do filosofie. V obou přednáškách se však snaží ukázat, že hlavní otázkou myšlení není bytí ani jako identita, ani jako diference, nýbrž jako *Ereignis*, které lze nejlépe tlumočit jakožto

Počátek.³ V obou přednáškách Heidegger kriticky vystupuje proti pojetí „bytí“ jakožto „Grund-zdůvodňující zakládání“ ve smyslu jak substance (základ: *fundamentum*), tak působící příčiny (zdůvodňování, působení, kladení: *ratio, ponere, thesis*). Tohoto faktu si v minulosti řada kritiků (jako *pars pro toto* Werner Beierwaltes) prostě nevšimli a naopak kladli Heideggerovi do úst, že bytí považuje za *Grund*, a tím dokládá svou příslušnost k dějinám metafyziky, od které se přeci chtěl Heidegger oprostít. Pro Heideggera nicméně bytí samo ve své pravdě (neskrytosti) není *Grund*, ale během svého dějinného podávání se do zjevnosti muselo moci vystoupit ve významu jakožto *Grund* – a tuto nutnost se Heidegger ve svém tzv. „pozdním“ díle snaží ukázat a promyšlet.

V přednášce o identitě Heidegger ukazuje, že nejvyšší zákon myšlení nemá jen logický, ale především *ontologický* význam. Identitu vysvětluje jako sou-*patřičnost* (das *Zusammengehören*) bytí a lidství, přičemž české tlumočení akcentuje „patření“ ve smyslu „hledět“, „patřit na sebe“, zatímco německá předloha akcentuje vzájemné naslouchání (hören). Heidegger pak vylíčí formu této sou-*patřičnosti*, která určuje přítomnost přítomného naší epochy jakožto *Gestell* a klade důraz na to, abychom postřehli, že je to právě *Gestell*, ve kterém se ona sou-*patřičnost* bytí a lidství člověka odehrává jakožto *predhra* (Vorspiel) samého *Ereignis*, jež je centrem a původem a tím, co z vlastní

povahy „obou“ pojí bytí a lidství k sobě. Zároveň se vyslovuje o povaze *Ereignis* takovým způsobem, že je to *terminus technicus* nepřeložitelný, stejně jako čínské *dao* či řecký *logos*. Teze identity tak odkazuje k tomu, co udílí jak bytí, tak lidství člověka, totiž to jim patřičné a vlastní (das *Eigentümliche*), a proto odkazuje k samotnému Počátku-*Ereignis*, jehož je odehráváním se.

V přednášce *Die onto-theo-logische Verfassung der Metaphysik* Heidegger tematizuje to, oč v myšlení běží neboli „záležitost myšlení“ (*Sache des Denkens*) v rámci rozhovoru s Hegelem, vůči němuž se v úvodu jednoznačně vymezí. Tím, oč Heideggerovi v myšlení běží, je diference mezi bytím a jsoucnem, která podle něho až dosud nebyla myšlena a která je tím, co myšleno být má.

To, oč v myšlení běží, je podle Heideggera návratem k počátku, je krokem zpět z metafyzického pojetí „bytí“ jakožto *Grund* k pojetí „bytí“ jakožto Počátku-*Ereignis*, který je diferencí nejen ke všemu jsoucímu, ale diferencí sám v sobě. Jelikož se krok zpátky vymaňuje z metafyziky, která čerpá svou závaznost z oné nemyšlené diference v samotném *Ereignis*, obrací Heidegger pozornost na samotnou bytnost (Wesen) metafyziky, kterou vymezuje jakožto *onto-theo-logickou* strukturu (*Verfassung*). Metafyzika určuje význam jsoucna jakožto jsoucího v celku (*onhé on*: aspekt *ontos*-) pomocí kategoriálního způsobu odkrývání a stanovování (*logos*), přičemž celá rozma-

³ Věcná opora pro toto tlumočení viz Martin Heidegger, *Gesamtausgabe*, III. Abteilung: sv. 70: *Über den Anfang* (1941), Frankfurt a. M. 2005.

nitost jsočnosti jsočného je shrnována a garantována společným základem nejvyššího principu a nejvyššího jsočna, kterým je tradičně a vždy bůh (*theos*). Tato jednotu ontologického, logického a theologického utváří jednoduchou bytnost metafyziky, kterou Heidegger nazval *onto-theo-logickou* strukturou a uvedl ji závazně do oběhu. Ukazuje dále, jak právě z této jednoduché onto-theo-logické bytnosti metafyziky muselo moci dojít k určení významu „bytí“ jakožto *Grund*,⁴ jež představuje nutný předpoklad pro vyhrocení významu „bytí“ do podoby *Gestell*. *Zdůvodňující zakládání* je předpokladem pouhého *stanovování*, s nímž „bytí“ v extrémní podobě *Gestell* nechává jsočno v celku včetně člověka vystupovat již jenom jako pouhé zdroje (*Bestand*) v rámci předem nastaveného sledu vzájemného vynucování a disponujícího manipulování. Ovšem místo zdůvodňujícího zakládání předvádí Heidegger jako „model“ či způsob „vztahu“ bytí a jsočného *diferenci*.⁵ Diference podle Heideggera znamená „odehrávání se překračování a dospění“ (*der Austrag von Überkommnis und Ankunft*), kdy *bytí* nechávajíc jsočno dospět do jím rozevřené významové odkrytosti přechází a překračuje toto jím odkryté jsočno, jež takto dospěvší do rozkryté volnosti význa-

⁴ M. Heidegger, *Gesamtausgabe*, sv. 11: *Identität und Differenz*, Frankfurt a. M. 2006, str. 74 n.

⁵ Tamt., str. 71.

⁶ Tamt., str. 73.

⁷ Tamt., str. 77.

⁸ Tamt., str. 123.

vající se diference samotného Počátku-*Ereignis*.

Svazek 11 tak představuje editorsky významný počín v tom, že předkládá soubor vnitřně myšlenkově a tematicky propojených přednášek, kte-

ré ukazují konzistentní obraz jistého směru Heideggerova tzv. „pozdního“ myšlení, na něž nikdy není dost pozdě a které zatím ještě ani nezačalo.

Aleš Novák